

kuvitella minkäänlaista poliittista liikettä tai puoluetta, jolla ei olisi jonkinlaista kuvaa hyvästä yhteiskunnasta tai hyvästä elämästä, jonka toteutumista liike tai puolue haluaa edistää. Tällainen kuva hyvästä yhteiskunnasta on tietysti illuusio, koska se ei ole totta eli olemassa tällä hetkellä, mutta se on visio, jonka suuntaan halutaan edetä.

Kansainvälisen suursijoittajan George Soroksen kirjassa Kansainvälisen kapitalismin kriisi/Avoin yhteiskunta uhattuna (Tammi 1999) on oivallinen käsitteellinen keksintö ja pelkistys:

”Looginen positivismi siirsi luonnontieteen ajattelutavan yhteiskuntaan ja luokitteli lauseet tosiksi, epätosiksi tai merkityksettömiksi. Ajattelevien toimijoiden maailmassa tarvitaan kuitenkin totuuden kolmas luokka: reflektiiviset lauseet, joiden totuusarvo riippuu niiden tekemästä vaikutuksesta.”

Vapaus, veljeys, tasa-arvo (ja sen yksi sovellus: pohjoismainen hyvinvointivaltio) on tällainen ”reflektiivinen lause” eli utopia, jonka totuusarvo on luettavissa siitä, mitä utopiaan tukeutuneet liikkeet ovat poliittisella toiminnallaan saaneet ja tulevat saamaan aikaan. Mikään ei periaatteessa aseta tällaista illuusiota tietoa tai todellisuutta vastaan – päinvastoin: tällainen utopia tarvitsee jatkuvaa operationalisointia käytännön tavoitteiksi ja tutkimusta sen suhteen, mitä harjoitettu politiikka niiden suhteen on saanut tai ei ole saanut aikaan. Tällainen asetelma on aika lähellä esim. Stakesin lakisääteistä toimenkuvaa suhteessa hyvinvointivaltion tavoitteisiin. Siis: yhtälö voi olla myös hyvä myytti/hyvä tieto.

Kuten Kivivuori kirjassaan välyttää, ”myyttisyys” saattaa olla evoluution ihmiseen asentama ihmisluonnon osa. Jos näin on

(kuten taitaa olla), helpompi ja hedelmällisempi tapa edetä voisi olla pyrkimys ”rationalisoida” utopioita ja niiden merkitystä elämässä ja politiikassa kuin illusioiden kokonaan poistaminen, johon Kivivuori tuntuu tähtäävän. Mutta: tämän järjehtämisen ja ymmärrettäväksi tekemisen tärkeä osa on Kivivuoren pelkistämä hyvä myytti/paha tieto-asetelma ja sen jatkuva toistuminen. Tämän vastakkainasettelun voi nähdä terveen peruskuvion patologisena muotona, joka Suurten Utopioiden (paratiisi maan päälle) aikoina oli yleinen, mutta joka tahtoo toistua moraalisisina ryhtiliikkeinä myös nyt, kun jokin pienempi utopia ja sen kannattajakunta kokevat asemansa olevan uhattuna. Tämän mekanismin löytämisessä on Kivivuoren kirjan innovatiivinen ja produktiivinen anti.

Myyttejä tuhoamassa

ILPO AIRIO

Työttömyys on ongelma, johon ratkaisukeinon löytäminen tunnetaan olevan tiukassa. Suomessa aktiivisen työvoimapolitiikan keinovalikoimaa työttömyyden vähentämiseksi on 1990-luvun kuluessa laajennettu tasaisesti. Uusimpiin ehdotuksiin lukeutuvat mm. Pasi Holmin ja Vesa Vihtiälän esiin nostama ja hallitusohjelmassakin esitetty matalan tuottavuuden työpaikkojen luominen ja esimerkiksi TT:n

johtajan Seppo Riskin esiin nostama osa-aikatyön lisääminen.

Vastaavia keinoja – varsinkin matalapalkka-alojen työpaikkojen luomista – on käytetty esimerkiksi Yhdysvalloissa. Siellä on nykyään laaja työssä käyvien ihmisten ryhmä, jolla on suuria toimeentulovaikeuksia. Beth Shulmanin kirja pureutuu aiheeseen pohtimalla, ketkä muodostavat tämän päivän työköyhälistön, mistä syistä he ovat

Beth Shulman
The Betrayal of Work
How Low-Wage Jobs
Fail 30 Million Americans
New York: The New
Press, 2003
255 s.

köyhiä ja miksi heidän tilanteelleen ei ole näkyvissä parannusta. Kirja ei anna varsinaisesti uutta

tietoa tästä niin sanotusta working poor -ongelmasta. Se on enemmänkin lisätodiste siitä, miten hallitsematon matalapalkkaisten työpaikkojen luominen voi johtaa tilanteeseen, jossa perinteisesti työttömyyteen liitetävät ongelmat eivät katoa työllistymisen myötä. Ihmisille riittää töitä ja taloudellinen kasvu sekä vauraus lisääntyvät. Kasvun hedelmät vain jakautuvat kovin epätasaisesti.

Shulmanin kirja rakentuu hänen vuosien aikana käymistään keskusteluista matalapalkkaaloilla työskentelevien ihmisten kanssa ja tilastollisesta faktatiedosta. Tuloksena on mielenkiintoinen kirja, joka osin vankkaan tietopohjaan perustuen tuhoaa myyttisiä mielikuvia tämän ajan työläisköyhälistöstä Yhdysvalloissa. Kerrontaa väritetään esimerkkihenkilöiden elämän kuvailemisella. Kirja toimii hyvänä vertailuparina Barbara Ehrenreichin *Nickel and Dime* -kirjalle, joka on ehkä tunnetuin aiheesta kirjoitettu kirja. Kun Ehrenreich omakohtaisesti kokeili, millaista on yrittää tulla toimeen matalapalkkatyössä, niin Shulmanin analyysi pysyy yleisemmällä tasolla. Myös Shulman onnistuu hyvin kärjistämään ja herättämään lukijassa kysymyksiä.

Shulmanin ensisijaisena pyrkimyksenä on vakuuttaa lukija siitä, että yleiset uusliberalistisesta tutkimusperinteestä kumpuavat stereotyyppiset käsitykset työssä käyvien köyhyydestä eivät pidä paikkaansa.

Kirja jakautuu kahdeksaan lukuun. Ensimmäisessä luvussa kerrotaan kolmen erilaisista lähtökohdista tulevan työntekijän elämäntarina. He ovat kahta osaaikatyötä tekevä yksinhuoltajaäiti, maahanmuuttanut siivooja ja

broileritehtaan veitsien teroittaja.

Toisessa luvussa Shulman määrittelee termiä ”matalapalkkaisuus” ja esittelee asioita, jotka matalien ansiotulojen lisäksi vaikeuttavat matalapalkkaalojen työntekijöiden asemaa. Näitä ovat esimerkiksi terveydenhuollon puuttuminen, vaikeudet työn ja lastenhoidon yhdistämisessä ja arvostuksen puute työpaikalla.

Kolmannessa luvussa esitellään ammatteja, jotka on yleisyydestään huolimatta harvoin mielletty matalapalkka-ammatteiksi Yhdysvalloissa. Esimerkinomaisesti kumotaan yleinen käsitys, jonka mukaan suurin osa huonosti palkatuista työntekijöistä olisi pikaruokaloiden työntekijöitä. Shulman esittelee ammatteja, joiden työntekijät pääsääntöisesti saavat minimipalkkaa, vaikka heidän työtehtävänsä eivät ensi silmäyksellä anna aihetta olettaa näin. Tällaisia ammatteja Yhdysvalloissa ovat mm. puhelinvastaajat, lastenhoitajat ja vastaanottovirkailijat.

Neljännessä luvussa tarkastellaan matalapalkkaalojen työntekijöiden demografisia piirteitä. Yleinen kuva matalapalkkatyöntekijöistä nuorina, koulunsa kesken jättäneinä tai muualta maahan muuttaneina ei Shulmanin mukaan pidä paikkaansa. Kyseinen stereotyyppi toimii Shulmanin mukaan oivana keinona, jolla koko ”working poor” -ongelmaa voidaan julkisessa keskustelussa vähätellä. Totuus Shulmanin mukaan kuitenkin on, että jos haetaan amerikkalaisen matalapalkkatyöntekijän ”prototyyppiä”, tulokseksi saadaan valkoihoinen nainen, joka on suorittanut paikallisen lukion ja jolla on perhettä elätettävänä.

Viidennessä luvussa tarkastel-

laan, miksi kaikkien amerikkalaisten pitäisi olla huolestuneita työssä käyvien köyhyydestä. Rikkinäiset perheet, köyhyydessä elävät lapset, demokratiavaje ja yhteiskunnan kahtiajakautuminen ovat asioita, joita Shulman tuo esiin kaikkia välillisesti tai välittömästi koskettavina tekijöinä.

Kuudennessa luvussa Shulman pohtii, miksi ”working poor” -ongelman poistamiseen ei ole toden teolla pyritty. Yleisimmin esitetyt ratkaisukeinot saavat ongelman näyttämään Shulmanin mukaan yksinkertaiselta ja itsestään ratkeavalta. Tämän vuoksi ongelmalle ei ole edes yritetty tehdä mitään. Näihin ratkaisukeinoihin kuuluvat ensinnäkin ajatus, että matalapalkkatyö toimii vain astinlautana hyväpalkkaisempaan työhön, sekä toiseksi se, että taitojen ja koulutuksen kartuttamisen kautta työntekijöillä on hyvät mahdollisuudet päästä käsiksi suurempiin palkkoihin. Kumpikaan ajatusmalli ei saa Shulmanilta tukea.

Globaalin kilpailun syyttäminen matalien palkkojen taustatekijänä saa myös Shulmanilta jyrkän tuomion. Suuri osa matalapalkkatyöstä kuuluu sellaisen markkinoiden piiriin, joita ei voi siirtää ulkomaille. Tällaisia ovat esimerkiksi lastenhoito, kauppojen kassoilla palveleminen ja siivoaminen. Viimeisenä myyttinä, joka antaa oikeuden olla puuttumatta ongelmaan, Shulman mainitsee luottamuksen siihen, että vapaaehtoisjärjestöt täydentävät työmarkkinoiden ja sosiaaliturvan puutteet. Tämänkään myytin todenperäisyydestä ei Shulman löydä todisteita.

Seitsemännessä luvussa Shulman pohtii matalapalkkatyöntekijöiden asemaa työsuojalakien

antaman heikon turvan ja vähäisen ammattiyhdistystoiminnan kautta. Viimeisessä luvussa suoritetaan yhteenvedo ja pohditaan, mitä ongelmalle todella tulisi tehdä. Minimipalkan nostaminen ja indeksoiminen elinkustannusten nousuun, täystyöllisyyteen pyrkiminen, julkisia avustuksia saavien firmojen velvollisuus tarjota laadukkaita työpaikkoja, verohelpotusohjelmien vahvistaminen ja palkkaerojen vähentäminen ovat Shulmanin ratkaisukeinoja ongelmaan.

Kaiken kaikkiaan Shulmanin kirja ei anna maailman vaikutus-

valtaisimman valtion työmarkkinoiden toiminnasta kovinkaan mairittelevaa kuvaa. On totta, että eurooppalainen korkea työtömyys ei sekään ole ylpeilyn aihe, mutta Shulmanin kirja antaa sangen raadollisen kuvan järjestelmästä, jossa kaikkien on pakko yrittää, mutta onnistuminen ja menestyminen on tehty lähes mahdottomaksi.

Suomalainen lukija voi lohduttautua sillä, että kirjassa esitetty yhdeksänkohtainen lista asioista (s. 150), joiden pitäisi olla jokaisen työtä tekevän amerikkalaisen saatavilla, on meillä

melko hyvin toteutunut. Listaa lukiessa ei voi tosin muuta kuin ihmetellä, milloin selviöt lakkaavat olemasta selviöitä. Jo ”Shulmanin listan” ensimmäinen kohta, jonka mukaan ”jokaiselle työtä tekeväälle on taattava riittävä toimeentulo, jolla turvataan perheen perustarpeet”, saa lukijan toivomaan, että tällaisten asioiden toteutumisesta ei tarvitsisi Suomessa olla huolissaan. Tutkimusten perusteella ”working poor” -ongelma on toistaiseksi ollut jokseenkin tuntematon Suomessa. Ainakaan vielä ei ole aihetta huoleen.

Kun huumepolitiikan sana tulee lihaksi

JUHA PARTANEN

Käyttö ja kontrolli, siinä huumeongelman osapuolet. Huumeongelma konkretisoituu, sen luonne käy ilmi tilanteissa, joissa nämä ovat välittömästi vastakkain. Ne ovat saranakohtia, joissa yhteiskunnan valtaenemistö kohtaa itselleen vieraan, pelottavan ilmiön, joissa huumeiden käyttäjän itselleen luoma solipsistinen virtuaalimaailma törmää yhteiskunnan asettamiin rajoituksiin. Joissa huumepolitiikan sana tulee lihaksi.

Meidän yhteiskunnassamme nämä kohtaamiset ovat keskittyneet tiettyihin pisteisiin: poliisi, sosiaaliviranomaiset, terveydenhoito, järjestöt. Huumeiden käyttö ei ole asia, jota pystyttäisiin käsittelemään normaaleissa sosiaalisissa puitteissa.

Nämä kohtaamiset ovat NAD:n tuoreen julkaisun aihe-

na. Siihen sisältyy kirjan toimitajien selkeän johdannon lisäksi yhdeksän artikkelia neljästä Pohjoismaasta. Ne perustuvat eri maissa vuosina 1999–2002 toteutettuihin tutkimusprojekteihin. Metodit ovat varsin tavanomaisia: focus-ryhmähaastatteluja, viranomaisdokumenttien analyysia, poliisin toiminnan havainnointia. Teoriapohdinnat ovat niukkoja ja hapuilevia, painopiste on empiirisessä kuvailussa. Kielellistä huolimattomuutta tekstiin on jäänyt turhan paljon, mutta puutteineenkin raportti on hyvä avaus.

Arin kipukohta huumepolitiikan lihassa on julkinen huume-skene. Se on urbaani paikka, jonne etenkin addiktoituneet huumeiden käyttäjät kokoontuvat hankkiakseen annoksensa, piikittääkseen itseään tai toisi-

Esben Houborg Pedersen & Christoffer Tigerstedt
Regulating drugs –
between users, the police and social workers
NAD Publication No. 43
Helsinki: Nordic Council
for Alcohol and Drug Research (NAD), 2003

aan. Siellä harjoitetaan huumeiden ja varastettujen tavaroiden kauppaa, se houkuttelee myös alkoholisteja ja muitakin laitapuolen kulkijoita. Vieressä saat-
taa olla kirkon tai vapaaehtoisjärjestön ylläpitämä palvelupiste, jossa käyttäjät voivat saada terveyspalveluja tai muuta apua välittömiin ongelmiinsa. Skenen elämä on levotonta, ihmiset ei-